

Spodbude za krepitev malih zgodovinskih mest v Evropi

Ekonomске, socialne in okoljske značilnosti malih evropskih mest so skupne predmestjem in tesno povezanim naseljem na podeželju. Ta območja so prostorsko manj obremenjena kot večja urbana središča, opredeljuje pa jih tudi lažji dostop do odprte pokrajine. Medtem ko so policentrični prostorski odnosi med večjimi mesti že dolgo uveljavljeni v evropski regionalni politiki, na pomenu postopoma pridobivajo tudi mreže malih mest z njihovim podeželskim zaledjem. Zgodovinska jedra malih evropskih mest bogatijo kulturno raznolikost Evrope, zato je potrebno sprejeti ukrepe za ohranjanje vitalnih mestnih jeder in preprečiti njihovo preobrazbo v muzejske ostaline

Ker je tematika zanimiva in uporabna tudi za slovenske razmere, v prispevku predstavljamo vsebino in zaključke posveta z naslovom Revitalizacija malih zgodovinskih mest in njihove okolice v Primorsko-goranski županiji: pilotni projekt Moščenice – živo mesto muzej.

V malem istrskem mestu Moščenice je 23. in 24. 10. 2009 potekala mednarodna konferenca, ki sta jo organizirali Hrvaška nacionalna sekcija evropskega združenja ECOVAST (European Council for the Village and Small Town, Evropski svet za vas in malo mesto) in Katedra Čakavskog sabora Občine Mošćenička Draga v sodelovanju z Društvom umetnostnih zgodovinarjev Hrvaške, Odborom

za dediščino in prostor. Dogodek je bil del projekta ASSET (Action to Strengthen Small European Towns, Akcija za krepitev malih evropskih mest), ki ga je sprožil ECOVAST za spodbujanje povezovanja malih mest in naselij v Evropi in v okviru katerega hrvaška sekcija ECOVAST-a vodi projekt Mala zgodovinska mesta in naselja Hrvaške – obnova in trajnostni razvoj.

Mednarodna zasedba predavateljev in udeležencev konference iz vrst lokalnih, regionalnih in nacionalnih vladnih predstavnikov, strokovnjakov in raziskovalcev z institucij in nevladnih organizacij ter udeležba lokalnega prebivalstva ob vodstvu organizatorjev je ustvarila konstruktivno

Moščenice so strnjeno srednjeveško mesto, prislonjeno ob vrh hriba nad Mošćeničko Drago s širokim razgledom na Kvarnerski zaliv. Zunanji zidovi hiš na obrobju zamenjujejo mestno obzidje (foto: Tatjana Vokić).

razpravo o vprašanih revitalizacije in trajnostnega razvoja zgodovinskih malih mest: o interakciji med malimi mesti in njihovim ožjim in širšim zaledjem (zgodovinski, kulturni, urbanistični, ekonomski, turistični, sociološki in drugi vidiki), o tipologiji, virih in potencialih malih zgodovinskih mest za revitalizacijo in trajnosti razvoj, o ekonomskih vidikih obnove in razvoja, o modelih upravljanja z razvojnimi programi, o možnih oblikah rabe prostora ter o vlogi zasebnega sektorja pri revitalizaciji.

Mali trgovci, neodvisni od velikih nakupovalnih centrov in mestnih trgovin na drobno, opravljajo v malih mestih pomembne socialne in kulturne funkcije. Lokalni viri pridobi-

vanja hrane in s tem manjša poraba energije in manjše emisije CO₂ se lahko najbolje načrtujejo prav na ravni majhnih mest. Koncept malih mest kot "podeželskih metropol" oz. laboratorijev in vozlišč inovacij ter konkurenčnosti podeželske ekonomije, bi moral postati splošno sprejet pri prostorskem načrtovanju. Mala mesta so tesno povezana s svojo pokrajino, ki določa njihovo identiteto, kar ustvarja možnosti za razvoj kulturnega in eko-turizma ter privablja potencialne investitorje.

Realno stanje malih mest na Hrvaškem trenutno zahteva nujne spremembe na institucionalni ravni. Prejšnja vloga in pomen malih mest sta se spremenili, upad števila aktivne-

ga prebivalstva in gospodarskih dejavnosti pa je povzročil degradacijo naravnega in kulturnega okolja. V mestih, kjer se, nasprotno, nadaljuje sodobni razvoj, medtem pogosto nastopijo spremembe, ki so trajnega značaja in zanemarjajo vrednote zgodovinskih jeder ter z novimi (ne)reguliranimi gradnjami izkrivljajo prostorske odnose in podobo kulturne pokrajine. Prav kulturne in naravne vrednote manjših mest in njihovega okolja pa so lahko osnova prihodnjega trajnostnega razvoja, ki bi omogočil prebivalcem kvalitetno bivalno okolje.

Ob zaključku konference sta znanstveni in organizacijski odbor predlagala naslednje sklepe v nadaljnjo obravnavo strokovni in širši javnosti:

Zgodovinska stavbna struktura je vir kulturne identitete malih mest. (foto: Tatjana Vokić).

1. Vrednote in potenciali malih zgodovinskih mest obsegajo njihovo vlogo čuvajev dediščine in identitete in so hkrati pomembni viri trajnostnega razvoja. Pojem malega mesta vključuje, poleg njegovih urbanih struktur, tudi njegovo okolico (kulturno pokrajino), s katero ga vežejo fizične, funkcionalne, administrativne, vizualne in druge vezi.
2. Vsako malo mesto je posebno in zahteva specifičen pristop, vendar so metodološki postopki revitalizacije podobni in temeljijo na interdisciplinarnem raziskovanju in dokumentiranju obstoječega stanja vseh elementov mesta in njegove kulturne pokrajine, izdelavi in sprejemanju načrtov revitalizacije ter sprejemanju načrta upravljanja. Projekt "Moščenice - živo mesto muzej" je pomemben primer implementacije revitalizacijskih načrtov malega mesta.
3. Potrebno je uvesti nove oblike prostorsko-planskih dokumentov oz. konservatorsko urbanističnega plana kot temeljnega dokumenta revitalizacije malega zgodovinskega mesta. Izdelava in sprejetje tovrstnega dokumenta vključuje strokovno in družbeno javnost ter povezanost vseh interesnih skupin. Vloga lokalnega prebivalstva je ključna pri izdelavi in sprejetju vseh odločitev. Načrt revitalizacije malega zgodovinskega mesta vključuje konservacijo in interpretacijo njegove kulturne in naravne dediščine, na osnovi predhodno izdelane konservatorske in pokrajinske študije.
4. Implementacija načrta revitalizacije in koordinacije aktivnosti pogojuje nujno sprejetje načrta upravljanja z akcijskim načrtom.
5. Trajnostne kulturne, eko in druge oblike selektivnega turizma lahko postanejo ključna gibalna razvoja malih mest.
6. Zagotoviti je potrebno mreženje mest, podatkov, izkušenj in aktivnosti.
7. Vire financiranja za projekte revitalizacije je potrebo iskati na različnih ravneh, od državnih, predpristopnih in drugih skladov ter z oblikovanjem javno-zasebnega partnerstva.
8. Potrebno je nenehno spremljanje sprememb v prostoru ter strokovna podpora vseh aktivnosti, ki lahko pripeljejo do sprememb v kulturno-zgodovinskih območjih in pokrajinah.
9. Hrvaški zakon o zaščiti in neusklajenosti kulturnih dobrin, zakon o zaščiti narave ter zakon o prostorski ureditvi in gradnji niso medsebojno usklajeni, zato so potrebne njihove dopolnitve in sprejetje strategije obnove malih mest na nacionalni in regionalni ravni.

ECOVAST je bil ustanovljen leta 1984 z namenom pospeševanja kvalitete življenja podeželskih skupnosti in ohranjanja podeželske dediščine Evrope. Deluje v obliki mreže posameznih članov in nacionalnih sekcij (Avstrija, Hrvaška, Madžarska, Makedonija, Nemčija, Poljska, Romunija, Rusija, Slovaška, Velika Britanija), s povezovanjem lokalnih, regionalnih in mednarodnih akterjev in pristopom od spodaj navzgor. Ima posvetovalni status pri Svetu Evrope ter sodeluje z Evropsko komisijo in drugimi evropskimi organizacijami. Znotraj ECOVAST-a delujeta delovni skupini za podeželsko arhitekturo in pokrajino.

Več o ECOVAST-u si lahko preberete na www.ecovast.org, o Hrvaški nacionalni sekciji pa na <http://ecovasthr.pbworks.com>. Zbornik povzetkov predavanj je dostopen na <http://maligradovi.pbworks.com>.

Tatjana Vokić

4. tabor Društva učiteljev geografije Slovenije

Pod naslovom Drugačna geografija je 16. in 17. oktobra 2009 potekal 4. tabor Društva učiteljev geografije Slovenije. Udeležilo se ga je 25 osnovnošolskih, srednješolskih in univerzitetnih učiteljev geografije ter študenti in tudi brezposelni geografi. Ker letos organizatorjem ni uspelo pridobiti finančne pomoči Mestne občine Ljubljana, so bili stroški udeležbe višji, zato pa je v organizacijskem smislu dobro steklo sodelovanje z Zavodom RS za šolstvo.

Izhodiščna tema tabora je bila "Drugačna geografija". V čem se je kazala "drugačnost" geografije? V ustvarjalnem sodelovanju udeležencev in prelivanju idej med predavatelji in slušatelji. V brezplačnem sodelovanju predavateljev. V spoznavanju redkeje uporabljanih didaktičnih pristopov. V upoštevanju razvoja geografske stroke pri pouku. V prilaganju okoliščinam, ko učence/dijake pelješ v prvič videno pokrajino. V spoznavanju legitimnosti improviziranja pri pouku. V seznanitvi z možnostmi rabe novih tehnologij (geografskih informacijskih sistemov in aparatov GPS). V prepričevanju, da so splošni cilji učnega načrta oz. kataloga znanj nadrejeni operativnim ciljem učnega načrta oz. kataloga. V spoznavanju pokrajinskih značilnosti pokrajine ob Muri in nad njo. V spoznavanju tehnik in metod terenskega dela in uresničevanju učnih ciljev na ekskurziji.

Računalniško učilnico in bivalno-kulinarično udobje je udeležencem nudil Dijaški dom Radenci, ki je zelo primeren tudi za šolske ekskurzije, ker poleg možnosti za prenočevanje in